

Περί κυβερνήσεων συνεργασίας

Του **ΤΑΚΗΣ Σ. ΠΑΠΠΑ**

Στη μεγάλη και πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση που έχει ανοίξει ενόψει των εκλογών περί μετεκλογικών κυβερνήσεων συνεργασίας, υπάρχουν τουλάχιστον δύο ισχυρισμοί που εν μέρει μόνο είναι αληθείς. Ο πρώτος λέει ότι, σε σχέση με τις μονοκομματικές κυβερνήσεις, οι κυβερνήσεις συνεργασίας είναι προτιμότερες γιατί σε αυτές η δημοκρατία είναι περισσότερο περιεκτική, αλλά και γιατί με αυτές μπορεί μια χώρα να πετύχει δύσκολες τομές και μεταρρυθμίσεις. Ο δεύτερος ισχυρισμός, που αφορά ειδικά την Ελλάδα, είναι ότι σε εμάς δεν ευδοκίμούν κυβερνήσεις συνεργασίας διότι λείπει η ανάλογη πολιτική «κουλτούρα» που χρειάζεται γι' αυτό.

Ο πρώτος ισχυρισμός φαίνεται θεωρητικά σωστός, αλλά, στην πραγματικότητα, πολλές κυβερνήσεις συνεργασίας στην πράξη αποδεικνύονται δυσλειτουργικές ή αναποτελεσματικές. Για να λειτουργήσει καλά μια τέτοια κυβέρνηση προϋποθέτει, εκτός βέβαια από την ανεξάρτητη λειτουργία του κράτους, ικανό βαθμό συναίνεσης ανάμεσα σε κόμματα που βρίσκονται κοντά στο Κέντρο και διακρίνονται από σχετικά μικρές ιδεολογικές ή προγραμματικές διαφορές. Ιδανικά, τέτοιες κυβερνήσεις δεν θα έπρεπε να βασίζονται σε παραπάνω από δύο κόμματα. Αλλιώς, κυβερνητικές συμμαχίες πολλών κομμάτων μπορεί να προκαλέσουν αστάθεια και να έχουν μικρή διάρκεια.

Το παράδειγμα της Ιταλίας με τις πολυκομματικές συμπράξεις μικρής διάρκειας και πενιχρών πολιτικών αποτελεσμάτων θα ήταν από μόνο του αρκετό για να αναδείξει τα μειονεκτήματα των κυβερνήσεων συνεργασίας. Αλλά δείτε τι μπορεί να συμβεί σε ανάλογες περιπτώσεις και στον ευρωπαϊκό Βορρά: Η Ολλανδία έχει ένα σύστημα απλής αναλογικής, που στις πρόσφατες εκλογές του 2021 επέτρεψε σε δεκαεπτά κόμματα να εισέλθουν στο Κοινοβούλιο. Χρειάστηκαν 299 ημέρες για να σχηματιστεί εντέλει η ολλανδική κυβέρνηση, την οποία σήμερα αποτελούν τέσσερα κόμματα. Στο Βέλγιο,

Η συναίνεση επί των αρχών της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, της προστασίας των φιλελεύθερων συνταγματικών θεσμών και του ευρωπαϊκού προσανατολισμού της χώρας είναι η βάση για καλές κυβερνήσεις συνεργασίας.

Η «κουλτούρα» κομματικών συμπράξεων χαρακτηρίζεται από τη βαθιά πόλωση ανάμεσα στις φιλελεύθερες και φιλοευρωπαϊκές δυνάμεις και τις δυνάμεις του λαϊκισμού και του εθνικισμού.

η κυβέρνηση αποτελείται από επτά κόμματα, τα οποία χρειάστηκαν περίπου 500 ημέρες μετεκλογικών διαπραγματεύσεων μέχρι να συμφωνήσουν για κυβερνητικό συνασπισμό, δίχως όμως να παραλύσει η χώρα.

Ο δεύτερος ισχυρισμός περί απουσίας κουλτούρας συνεργασίας μεταξύ των κομμάτων στην Ελλάδα είναι, επίσης, μερικώς μόνο αληθής, αφού από το 2012 μέχρι σήμερα η χώρα έχει κυβερνηθεί για το μεγαλύτερο διάστημα από κυβερνήσεις συνεργασίας. Η δικομματική (μετά την αποχώρηση της ΔΗΜΑΡ) κυβέρνηση Ν.Δ.-ΠΑΣΟΚ της περιόδου 2012-2015 διήρκεσε δύομισι χρόνια και επέδειξε σημαντικό βαθμό συναντιληψης και πολιτικό ρεαλισμό. Ακολούθησε η συγκυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ και ΑΝΕΛ που επέδειξε εντυπωσιακά μεγάλη αντοχή, αφού κράτησε για

τέσσερα ολόκληρα χρόνια χωρίς ιδιαίτερες τριβές ή άλλες μεγάλες εσωτερικές εντάσεις.

Το πρόβλημα με τις κυβερνήσεις συνεργασίας στην Ελλάδα δεν είναι ότι τα κόμματα αδυνατούν να συμπράξουν, αλλά ότι η «κουλτούρα» τέτοιων συμπράξεων χαρακτηρίζεται από τη βαθιά πόλωση που υπάρχει στην ελληνική πολιτική σκηνή ανάμεσα στις φιλελεύθερες και ξεκάθαρα φιλοευρωπαϊκές δυνάμεις από τη μια μεριά και τις δυνάμεις του λαϊκισμού και του εθνικισμού από την άλλη. Ετσι άλλωστε εξηγούνται και οι δύο πιο πρόσφατες κυβερνήσεις συνεργασίας. Η κυβέρνηση Ν.Δ.-ΠΑΣΟΚ βασίστηκε σε προγραμματική συμφωνία ανάμεσα στα δύο παραδοσιακά αντίπαλα κόμματα με σκοπό την αποφυγή χρεοκοπίας, τη διατήρηση των θεσμών και την παραμονή της χώρας στην Ευρώπη. Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, αντίθετα, υπήρξε η πολιτική κοινοπραξία δύο κομμάτων χωρίς ιδεολογική συγγένεια και δίχως προγραμματική σύγκλιση σε αρκετά κρίσιμα θέματα. Τα κόμματα παρέμειναν ενωμένα εξαιτίας της κοινής τους έχθρας προς τον θεσμικό φιλελευθερισμό, τους ευρωπαϊκούς κανόνες και, εντέλει, τους όρους που επιβάλλει η ανοικτή οικονομία.

Εκείνο, επομένως, που χρειάζεται η Ελλάδα προκειμένου να έχει στο μέλλον αποτελεσματι-

κές κυβερνήσεις συνεργασίας είναι μια κουλτούρα συναίνεσης (αντί πόλωσης) των πολιτικών δυνάμεων επάνω στη βάση των θεμελιωδών αρχών: της πρωταρχικής αξίας της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, της προστασίας των φιλελεύθερων συνταγματικών θεσμών και του αδιαπραγμάτευτα ευρωπαϊκού προσανατολισμού της χώρας.

Αν θέλαμε να αναζητήσουμε ένα χρήσιμο παράδειγμα για το πώς αυτό θα μπορούσε να συμβεί, είναι καλύτερα, αντί να ψάχνουμε στον σκανδιναβικό Βορρά ή στις χώρες της Κεντρικής και της Δυτικής Ευρώπης, να κοιτάξουμε στον γειτονικό μας, αλλά όχι τόσο γνωστό Νότο. Εκεί θα βρούμε την Πορτογαλία, μια χώρα παρόμοιων δυνατοτήτων με τη δική μας, που όμως μας έχει ξεπεράσει σε οικονομική ανάπτυξη. Το μυστικό της βρίσκεται στον μεγάλο βαθμό συναίνεσης που έχει δημιουργηθεί ανάμεσα στα τρία συστημικά κόμματα που από κοινού καλύπτουν τον ευρύ χώρο που περιλαμβάνει τη φιλελεύθερη Κεντροαριστερά και τη φιλελεύθερη Κεντροδεξιά. Σε αυτό το πολιτικό σκηνικό ανταγωνισμού ενός σχετικά μικρού αριθμού σημαντικών κομμάτων με διάθεση και επιθυμία συναίνεσης, η ανάδειξη κυβέρνησης είναι απλή διαδικασία, ανεξαρτήτως αν αυτή είναι μονοκομματική ή συμμαχική. Ετσι, από τις περίπου μισές εκλογές του αιώνα μας στην Πορτογαλία προέκυψε συγκυβέρνηση των δύο κεντροδεξιών κομμάτων, ενώ από τις άλλες μισές μονοκομματική κυβέρνηση του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος. Σε περίπτωση, δε, που το τελευταίο κερδίζει με τις εκλογές, αλλά δεν έχει την πλειοψηφία των κοινοβουλευτικών εδρών, συνθηθίζεται να λαμβάνει τη θεσμική –αν όχι και προγραμματική– ανοχή της αντιπολίτευσης. Η Πορτογαλία ίσως έχει κάτι να μας διδάξει.

Ο κ. Τάκης Σ. Παππάς είναι πολιτικός επιστήμονας, συγγραφέας και ερευνητής του **ΕΛΙΑΜΕΠ**. Το επόμενο βιβλίο του είναι μια συστηματική σύγκριση της Ελλάδας με την Πορτογαλία και την Ιρλανδία.